

De unges politiske interesse

Palle Svensson

1. Indledning

I perioden efter den anden verdenskrig har de danske politikere med nogle års mellemrum diskuteret valgretsaldere. I 1968-69 behandlede folketinget således et forslag om 18 års valgret, men efter at folketinget havde vedtaget dette forslag, faldt det som bekendt ved den efterfølgende folkeafstemning. To år efter vedtog folketinget et nyt forslag denne gang om 20 års valgret, og dette forslag blev accepteret af vælgerne ved den folkeafstemning, som blev afholdt sammen med folketingsvalget i september 1971. For nylig er et forslag om 18 års valgret igen blevet fremsat, og det behandles i skrivende stund (maj 1977) i folketinget.

I forbindelse med diskussionerne omkring det ønskelige i at sænke valgretsaldere kommer politikerne som oftest ind på nogle overvejelser om de unges politiske interesse.

Da man i 1968-69 i folketinget diskuterede, om valgretsaldere skulle være 18 år eller 20 år, var der i det store og hele enighed blandt ordførerne om, at de unge i dag sammenlignet med tidligere generationer har langt større viden om samfundet og dets problemer på grund af den bedre uddannelse, som ungdommen i dag modtager. Adskillige af ordførerne mente desuden, at der i dag er stor politisk interesse, engagement og aktivitet blandt de unge¹). Tingets yngste medlem, Anders Uhrskov fra Socialistisk Folkeparti, ramte sikkert denne almindelige opfattelse temmeligt præcist, da han sagde, at »... ungdommen er bedre uddannet end tidligere. Den sum af viden, man tilegner sig i dag, er langt større end tidligere, simpelthen fordi den viden, der findes i samfundet, er så langt større, og fordi flere af de unge undervises mere, end det skete før - ... Ungdommen er også mere politisk bevidst, end den har været tidligere. Den er mere engageret i de store, principielle, specielt udenrigspolitiske spørgsmål, end den har været tidligere«²).

I denne forbindelse er det væsentligt at pege på, at spørgsmålet om de unges politiske interesse ikke alene er relevant som et led i politikernes overvejelser

1. *Folketingstidende*, 1968-69, se f.eks. Niels Anker Kofoed (Venstre), sp. 1606, Ole Samuelson (Radikale Venstre), sp. 1609 og Erik Sigsgaard (Venstresocialisterne), sp. 1614-15.

2. *Ibid.*, sp. 1623-24.

om valgretsaldere. Hvis man tillægger borgernes aktive deltagelse i det politiske liv betydning og tager udgangspunkt i, at demokrati er en styreform, der virkeliggøres i sammen udstrækning, som folket deltager i den politiske beslutningsproces³), bliver såvel de voksne som de unge politiske interesse af central betydning.

Det er efterhånden en almindelig accepteret kendsgerning, at formelle rettigheder ikke er tilstrækkelige til en beskrivelse af borgernes deltagelse i det politiske liv og deres indflydelse på de trufne beslutninger. Sådanne rettigheder er nødvendige for politisk deltagelse og indflydelse, men de er ikke tilstrækkelige, fordi geografiske, økonomiske og sociale forhold i vid udstrækning vil bestemme den enkelte borgers livssituation og dermed de forudsætninger, som har betydning for hans reelle mulighed for at udnytte de formelle rettigheder. Dertil kommer imidlertid, at det ikke alene er sådanne mulighedsressourcer, der påvirker borgernes udnyttelse af deres rettigheder. Den norske politolog Willy Martinussen har således fremhævet, at også borgernes indstilling til eller motivation for deltagelse i indflydelsesprocesserne sandsynligvis er lige så vigtig som mulighedsressourcerne i samfund som det norske og danske, hvor de formelle forudsætninger for politisk deltagelse i høj grad er opfyldt inden for et repræsentativt politisk system med flere politiske partier. Bestemte politiske holdninger og opfattelser, bl. a. borgernes politiske interesse, kan derfor med stor rimelighed opfattes som personlige ressourcer, som sammen med geografiske, økonomiske og sociale forhold kan forklare variationer i den politiske deltagelse og dermed i en vis udstrækning i den politiske indflydelse⁴).

I samme omfang som politiske ressourcer, også motivationsressourcer som den politiske interesse, er skævt fordelt i befolkningen, og i samme omfang som denne skævhed reproduceres gennem den politiske socialisering, fjerner vi os fra et demokratisk ideal om politisk lighed: alle samfundsborgernes lige muligheder for at påvirke de beslutninger, der vedrører deres egen tilværelse.

Man kan derfor anskue den enkeltes politiske interesse som en motivationsressource for politisk deltagelse. De unge, som opbygger en politisk interesse, vil være motiveret for at udnytte de formelle rettigheder og de faktiske muligheder for deltagelse i de politiske beslutningsprocesser. Modsat vil unge, som ser med ligegyldighed på politiske forhold, udvikle en passiv holdning, som vil gøre politisk deltagelse mindre sandsynlig. Det kan naturligvis ikke udelukkes, at en politisk interesse for nogle mennesker først udvikles senere i livet. Ikke desto mindre vil jeg fremsætte den hypotese, at det er en fremherskende tendens i vort samfund, at de sociale forskelle i befolkningens politiske interesse grundlægges og opretholdes gennem ungdomsårene.

3. Palle Svensson, »Demokrati og politisk deltagelse« i *Festskrift til Erik Rasmussen*, Forlaget Politica, Århus, 1977, pp. 273–304, navnlig pp. 289 ff.

4. Willy Martinussen, *Fjerndemokratiet*, Gyldendal Norsk Forlag, Oslo, 1973, p. 92, men iøvrigt kapitel 4 og 5.

2. Data og deres bæreevne

De data, som vil blive anvendt i det følgende, blev indsamlet i slutningen af maj og begyndelsen af juni 1973 på 9 skoler i Århus og på 1 skole i Nykøbing Mors. I alt blev 1896 skoleelever interviewet, heraf 1404 elever fra Århus-skolerne og 492 fra skolen i Nykøbing Mors⁵).

Dataindsamlingen blev *ikke* tilrettelagt således, at det indsamlede materiale udgør en fuldstændig tilfældig stikprøve af samtlige danske skoleelever på disse klassetrin. Strengt taget kan det derfor heller ikke hævdes, at disse data er repræsentative for hele landet. På den anden side viser det sig, at eleverne i materialet m.h.t. en række væsentlige baggrundsvariable kun i ringe omfang afviger fra fordelingen af de jævndrende elever i hele landet på de tilsvarende baggrundsvariable. Den væsentligste mangel ved materialet må derfor siges at være, at det kun omfatter elever fra Jylland, eller mere præcist fra to jyske provinsbyer. Dette medfører imidlertid næppe, at de opnåede resultater ikke er nogenlunde dækkende for alle danske skoleelever på disse klassetrin. Dette skyldes, at jeg i det følgende vil være mindre interesseret i den blotte *fordeling* af eleverne på de enkelte spørgsmåls svarkategorier, men derimod mere interesseret i at analysere og sammenligne *sammenhænge* mellem forskellige variable. Anvender man materialet til at sammenligne den politiske interesse blandt forskellige kategorier af unge, har det under analysearbejdet vist sig, at sammenhænge af samme karakter findes blandt eleverne på skolerne i Århus og Nykøbing og blandt eleverne på forskellige skoletyper i Århus, dvs. på skoler, hvor den sociale sammensætning af elevkorpset gør det rimeligt at tale om arbejder-, middelklasse- og overklasseskoler. Der er derfor ingen særlig grund til at forvente, at sådanne sammenhænge skulle være forskellige i forskellige dele af landet⁶).

Det indsamlede materiale skulle med andre ord give visse muligheder for at

5. Denne dataindsamling var et led i et politisk socialiseringsprojekt, der gennemføres på Institut for Statskundskab ved Århus Universitet med støtte fra Statens Samfundsvidenskabelige Forskningsråd. Formålet med projektet er at beskrive og analysere de politiske holdninger hos danske skoleelever på folkeskolens 7., 8. og 9. klassetrin, dvs. unge i alderen 13-16 år. De 9 skoler i Århus blev udvalgt således, at de repræsenterer forskellige sociale miljøer. Data blev indsamlet klassevis på den måde, at hver elev fik overladt et spørgeskema og efter en kort præsentation selv udfyldte spørgeskemaet i løbet af en lektionstid (45-50 minutter), medens en af projektets medarbejdere var til stede i klasselokalet.
6. At der næppe er afgørende regionale forskelle m.h.t. de unge politiske interesse fremgår desuden af en undersøgelse fra 1965. I februar-marts dette år gennemførte SCANTEST for Gutenberghus-ugebladene en ungdomsundersøgelse, der omfattede 2.361 15-24 årige, som skulle udgøre et repræsentativt udsnit af alle danskere i denne aldersgruppe. Disse unge blev bl.a. udspurgt om deres politiske interesse. Et af resultaterne af denne landsdækkende undersøgelse var, at der ikke var afgørende forskelle i den politiske interesse blandt de unge i hovedstadsområdet, provinsbyerne og landdistrikterne. Der blev dog noteret en svag tendens til, at den politiske interesse var lidt større blandt de unge i hovedstaden end blandt de unge i provinsen. *De unge i samfundet*, Gutenberghus-ugebladene, 1966, p. 108. Det kan iøvrigt oplyses, at da man i denne undersøgelse anvender andre og flere svarkategorier ved spørgsmålet om politisk interesse, end der anvendes i vor undersøgelse, er en sammenligning over tid ikke blevet foretaget.

sammenligne forskellige grupper af unge m.h.t. deres politiske interesse og deres politiske aktiviteter. Gennem sådanne empiriske sammenligninger skulle det være muligt at få noget at vide om baggrunden for, at den politiske interesse er forskelligt udbredt. Ønsker man at forøge den politiske interesse blandt de unge – og dermed i fremtidens Danmark – giver en analyse på grundlag af dette materiale visse anvisninger på, hvor man mest hensigtsmæssigt kan sætte ind, hvis man samtidigt ønsker at realisere idealet om politisk lighed.

3. Operationalisering

Før en empirisk analyse påbegyndes, vil det være hensigtsmæssigt at bestemme begrebet »politisk interesse« en smule nærmere og på dette grundlag foretage en operationalisering, dvs. finde frem til en anvendelig indikator og målestok for dette begreb.

Som omtalt kan man anskue et individs politiske interesse som en motivationsressource. Man kan derfor bestemme politisk interesse som en særlig *holdning* til eller *orientering* mod politik. Denne holdning eller orientering vil mere konkret være karakteriseret ved, at det politisk interesserede individ vil opfatte politik som noget vigtigt og betydningsfuldt i tilværelsen sammenlignet med andre objekter og derfor rette sin opmærksomhed mod de politiske forhold i samfundet og følge med i de politiske spørgsmål.

Når man ønsker at få noget at vide om de unges politiske interesse, er det herefter nødvendigt at finde frem til en indikator, der kan bruges til at bestemme, *om* de unge er politisk interesserede, og en målestok, der kan bruges til at bestemme, *hvor meget* de unge i givet fald er interesserede i politik. Det mest nærliggende vil naturligvis være at spørge de unge direkte, om de selv mener, at de er interesserede i politik. Ved at stille spørgsmålet: »Interesserer du dig for politik?« og give de unge svarmulighederne: »ja, meget«, »ja, lidt«, og »nej« anvendes de unges subjektive opfattelse både som indikator og målestok. Denne operationalisering indebærer såvel fordele som ulemper.

Som den væsentligste fordel ved denne operationalisering må nævnes, at man gennem et direkte spørgsmål får de unges egen opfattelse frem. Det skulle være indlysende, at det er de unge selv, der er de nærmeste til at vurdere, om de finder, at politik er noget vigtigt og værd at interessere sig for. En anden fordel ved denne operationalisering er, at den giver visse muligheder for at sammenligne de unges politiske interesse med de voksnes, fordi det samme spørgsmål og stort set de samme svarkategorier er blevet anvendt i vælgeradfærdsforskningen her i landet.

Det skal imidlertid ikke nægtes, at der også er ulemper forbundet med denne operationalisering.

For det første må det bemærkes, at der hæfter sig visse usikkerhedsmomenter til selve spørgsmålsformuleringen. Det skyldes i første omgang, at det kan være

uklart, hvad der i det hele taget menes med ordet »politik«. Mange unge er utvivlsomt usikre overfor, hvad spørgsmålet egentlig drejer sig om: er det politik i en snæver forstand omfattende regering, folketing, politiske partier, politikere o. lign., eller er det politik i en meget mere bred forstand f.eks. omfattende samfundsspørgsmål som kønsroller, generationskonflikter, uddannelsesproblemer og ungdomsarbejdsløshed? Politik drejer sig jo ikke blot om at afgøre politiske spørgsmål, men også om, hvad der kan rejses som politiske spørgsmål⁷).

Selvom der ikke skulle opstå nogen tvivl på dette punkt, behøver hver enkelt af de unge endvidere ikke at stille akkurat de samme krav til deres eget engagement, når de selv skal vurdere, om de er interesserede i politik (indikator), og i givet fald om det er »lidt« eller »meget« (målestok). At vurderingsgrundlaget på denne måde kan være forskelligt blandt de unge, medfører en fundamental usikkerhed ved anvendelsen af dette spørgsmål og de dertil knyttede svarkategorier. Man er ikke alene helt overladt til de unges egen vurdering m.h.t. fastlæggelse af »nulpunktet« på målestokken, men selve måleenheden (lidt-meget) er elastisk.

Dertil kommer, at det næppe er de unges vurdering af deres egen politiske interesse, som *alene* afdækkes med dette spørgsmål. Flere andre forhold vil utvivlsomt spille ind. I denne forbindelse vil det omgivende samfunds normer være af stor betydning, fordi der for den enkelte elev let kan ske en sammenblanding af tingene, som de er, og som de burde være i følge de fremherskende normer. De unge vil her være placeret mellem en række normer, som vil tilskynde dem til svar i forskellige retninger. På den ene side vil normer i forbindelse med påstande om de unges manglende politiske modenhed kunne få nogle unge til at holde sig tilbage og dæmpe en følelse af politisk interesse. På den anden side vil andre unge sikkert være påvirket af normer, som får dem til at føle, at de burde være interesserede i politik – også selv om de rent faktisk ikke er det. Dette får sandsynligvis nogle unge til at svare ud fra skolens eller hjemmets normer i stedet for ud fra egen opfattelse.

Til slut skal det erkendes, at en intervieweffekt kan gøre sig gældende. Selve interviewsituationen kan spille ind på den måde, at eleverne – i og med at de præsenteres for et digert spørgeskema med mange spørgsmål om politiske forhold – vil blive påvirket i retning af, at politiske spørgsmål må være vigtige og derfor noget, som man burde interessere sig for.

Ved anvendelse af denne operationalisering af de unges politiske interesse er det med andre ord ikke muligt at undgå visse problemer med *validiteten*, fordi de unge af forskellige årsager svarer noget andet end det, der er udtryk for

7. Jvf. magtens to ansigter og non-decision begrebet, Peter Bachrach & Morton S. Baratz, »Two Faces of Power«, *The American Political Science Review*, vol. 56, 1962, pp. 947-962 og *Power and Poverty*, Oxford University Press, New York, 1970 eller Jakob Buksti, »Skitse til analyse af politiske magtrelationer«, *Økonomi og Politik*, 49. årgang, nr. 3, 1975, pp. 179-192.

deres egen opfattelse. Dertil kommer, at operationaliseringen også indebærer et *reliabilitetsproblem*, fordi forskellige målinger ikke nødvendigvis giver det samme måleresultat.

Til trods for disse ulemper ved den foreslåede operationalisering vil jeg i første omgang anvende den subjektive interesse som indikator og målestok for de unges politiske interesse og derefter vende tilbage til spørgsmålet om en mere anvendelig operationalisering.

4. Subjektiv politisk interesse

Stillet over for spørgsmålet: »Interesserer du dig for politik?« svarede 3.5 % af de unge »ja, meget«, 48.6 % »ja, lidt« og 37.6 % »nej«, medens henholdsvis 8.5 % svarede »ved ikke« og 1.7 % ikke besvarede spørgsmålet.

Nu er det af flere grunde ikke rimeligt at tage disse svarprocenter som noget *absolut* udtryk for graden af politisk interesse blandt de unge i Danmark i 1973. For det første har jeg været inde på de måleproblemer, der gør sig gældende ved bestemmelsen af de unges politiske interesse, i og med at man helt er overladt til de unges subjektive afgørelse af, *om* de er politisk interesserede, og i givet fald, *hvor meget*. Den usikkerhed, der kommer ind i målingen på denne måde, gør det noget urimeligt at tage procenttallene som et entydigt udtryk for graden af politisk interesse, fordi man ikke ved, om man adderer ensbenævnte størrelser. For det andet er det ikke muligt *alene* ud fra en procentfordeling at hævde, at ungdommen er meget eller lidt interesseret i politik. Hvad skulle man f.eks. kræve for at hævde, at de danske folkeskoleelever er *meget* interesserede i politik? At 100 % selv erklærer dette? At 50 % erklærer det? Er 25 % tilstrækkeligt? Hvordan skal eleverne fordele sig på de andre svar-kategorier? Der findes ingen objektive eller absolutte retningslinier, der kan danne grundlag for besvarelsen af disse spørgsmål.

Derimod vil denne procentfordeling med nogen forsigtighed kunne sammenlignes med procentfordelingen på tilsvarende spørgsmål i andre undersøgelser, hvor måleproblemer af samme karakter gør sig gældende. Ved sådanne sammenligninger kan de unges subjektive politiske interesse karakteriseres i forhold til andre gruppers subjektive politiske interesse. Ud fra den hypotese, at sociale forskelle i den voksne befolknings politiske interesse grundlægges og oprettholdes gennem ungdomsårene, vil det først og fremmest være relevant at sammenligne de unge politiske interesse med de voksnes.

For at foretage en sådan sammenligning kan resultaterne sammenholdes med en vælgeradfærdsundersøgelse, der blev gennemført af medarbejdere ved Institut for Statskundskab ved Århus Universitet og Institut for Samfundsfag ved Københavns Universitet i forbindelse med folketingsvalget den 21. september 1971.

Et repræsentativt udsnit af danske vælgere blev både før valget (i august)

og efter valget (i oktober) interviewet og blev bl. a. stillet over for spørgsmålet: »Vil De sige, at De selv er meget interesseret i politik, noget eller kun lidt interesseret i politik?«⁸). I tabel 1 er de danske vælgers svar på dette spørgsmål opstillet ved siden af de unges svar i forsommeren 1973.

Tabel 1. Vælgerne og de unges subjektive politiske interesse, 1971 og 1973. Procent.

Vil De sige, at De selv er meget interesseret i politik, noget eller kun lidt interesseret i politik?	Vælgerne		Interesserer du dig for politik?	
	august 1971	oktober 1971	De 13-16 årige maj-juni 1973	
Meget	11.9	13.8	Ja, meget	3.5
Noget	36.9	45.4	Ja, lidt	48.6
Kun lidt	48.8	39.3	Nej	37.6
Ved ikke	0.8	0.6	Ved ikke	8.5
Uoplyst	1.7	0.8	Uoplyst	1.7
	100.1	99.9		99.9
N	1302	1302		1890

Som det fremgår af tabel 1 er de stillede spørgsmål og de anvendte svarkategorier ikke fuldstændig de samme. Ikke desto mindre ligger formuleringerne og svarmulighederne så tæt op ad hinanden, at en sammenligning er ganske meningsfuld. Det ses således af tabellen, at de danske vælgere anser sig selv for at være mere politisk interesseret end de unge, der endnu ikke har fået valgt. Det ses desuden, at de voksne vælgere i højere grad end de unge har dannet sig en opfattelse af deres egen politiske interesse⁹). Ser man endelig på de svarkategorier, der repræsenterer manglende politisk interesse og en mellemposition er der ikke større forskel mellem de voksne og de unge – dette gælder navnlig, hvis man sammenligner de voksnes oktober-tal med de unges. Sammenlignes de voksnes august-tal med de unges er billedet mindre klart, men da formuleringerne m.h.t. disse svarkategorier ikke er fuldstændigt de samme, er der ikke grundlag for at drage mere detaljerede konklusioner.

Det er dog værd at bemærke, at tallene for vælgerne tyder på, at den subjektive politiske interesse forøges i forbindelse med et folketingsvalg, idet procenterne for »meget« og »noget« interesseret stiger fra august til oktober, for

8. Se *Vælgerundersøgelsen Aug.-Okt. 1971. Spørgeskemaer med svarfordelinger*, Institut for Statskundskab, Århus Universitet og Institut for Samfundsfag, Københavns Universitet, juli 1974, p. 37 (august-tal) og p. 104 (oktober-tal).

9. Medens omkring 2 % af de voksne svarer »ved ikke« eller undlader at besvare spørgsmålet, er det tilsvarende tal for de unge omkring 10 %. Man skal dog være opmærksom på, at forskellen i procenttallene også kan skyldes en forskellig interviewsituation i de to undersøgelser. Medens skoleeleverne selv skulle udfylde deres spørgeskema, blev de voksne vælgere interviewet af en af Socialforskningsinstituttets interviewere.

den sidste kategoris vedkommende endda temmelig kraftigt, samtidig med at procenten for »kun lidt« interesseret falder. Man kan med andre ord sige, at når de voksne skal *udøve* deres valgret ved et folketingsvalg, er der en tendens til, at den subjektive politiske interesse stiger.

Dette forhold er værd at notere, hvis man vil forsøge at forklare, hvorfor de unge erklærer at være mindre interesseret i politik end de voksne vælgere. De 13-16 årige har netop ikke valgret, og det forventes ikke af dem, at de følger med i de politiske spørgsmål med henblik på at skulle afgive deres stemme. Mange voksne vil endvidere betegne de unge på dette alderstrin som så »politisk umodne«, at de ikke behøver at interessere sig for at deltage i det politiske liv. De unge har derfor ikke den samme tilskyndelse som de voksne til at interessere sig for politik, og man kan måske ligefrem hævde, at mange unge føler, at de slet ikke bør interessere sig for politik, at valgetsalderen fra samfundets side er en tilkendegivelse af, hvornår man forventer, at de unge bør engagere sig politisk og rent faktisk har mulighed for at gøre det. At mange unge mere eller mindre bevidst holder sig tilbage i forhold til politik, var Erhard Jacobsen inde på i folketingsdebatten den 13. november 1969 om valgetsalderen. I forbindelse med en omtale af de unges lavere valgdeltagelse sagde han: »Det er nemlig meget naturligt med den propaganda, de unge har været ude for fra de ældres side, om mange af dem føler, at det må de vist hellere lade være med at tage stilling til, for det er de nok ikke modne til, efter hvad alle de ældre siger . . . Problemet er ikke, at de unge kommer strømmende, og at vi skal holde dem væk. Problemet er, om vi på forskellig måde kan få de unge interesseret og få dem med«¹⁰).

Udover at de unge ikke har nogen valgret at udøve, og at det omgivende samfunds normer i et vist omfang ikke tilskynder de unge til nogen politisk interesse, kan man også forklare den lavere subjektive politiske interesse blandt de unge med, at de politiske forhold har større afstand fra de unge end fra de ældre. Medens politiske beslutninger får umiddelbare konsekvenser for de voksne, f.eks. økonomisk i form af trækprocenter, husleje eller terminsydelse, priser på forbrugsgoder, arbejdsløshed, men også i bredere forstand i form af rettigheder og pligter, så opleves politisk bestemte forhold på en mere indirekte måde af skoleungdommen. At skolens forhold f.eks. er langt mere vedkommende end det omgivende samfunds politiske forhold er klart dokumenteret af en undersøgelse af skoletillid og politisk tillid på grundlag af det her anvendte datamateriale¹¹).

Efter at have konstateret, at de unge føler sig mindre politisk interesseret end de voksne, og efter at have forsøgt at antyde nogle mulige forklaringer på dette forhold, vil jeg nu se på spørgsmålet om sociale forskelle i den subjektive poli-

10. *Folketingstidende*, 1968-69, sp. 1620-21.

11. Carsten Jarlov, *Politisk tillid, skoletillid og socialt miljø*, Institut for Statskundskab, 1974, pp. 47-51.

tiske interesse. Det er mere præcist hensigten at undersøge i hvilket omfang sociale forskelle i vælernes subjektive politiske interesse kan være grundlagt allerede i 13-16 årsalderen. For at besvare dette spørgsmål på fyldestgørende måde, skulle man naturligvis have udspurgt vælgerne på et tidspunkt, hvor de endnu ikke havde fået valget. Noget sådant har selvsagt ikke været muligt, men man vil med stor sikkerhed komme tæt på svaret ved først at undersøge, i hvilket omfang der er sociale forskelle i *vælernes* subjektive politiske interesse, og derefter undersøge i hvilket omfang de samme sociale forskelle kan påvises i *de unges* subjektive politiske interesse. I det omfang man finder de samme sociale forskelle blandt de unge som blandt de voksne, vil det være et plausibelt belæg for, at de konstaterede sociale forskelle er blevet etableret i ungdomsårene.

5. Sociale forskelle i den subjektive politiske interesse

Hvad angår spørgsmålet om sociale forskelle i *vælernes* subjektive politiske interesse, er det klart, at sociale grupper kan afgrænses på flere forskellige måder. Ud fra den formulerede problemstilling vil det være mest relevant at se på sådanne inddelinger, som kan have betydning for en sammenligning mellem de unge og voksne. I tabel 2 er det vist, hvorledes den subjektive politiske interesse varierer med alder, køn, skoleuddannelse og social status. Tallene stammer fra den omtalte vælgeradfærdsundersøgelse fra 1971, og her er oktobertallene anvendt¹²). For overskuelighedens skyld er kategorierne »ved ikke« og »uoplyst« slået sammen med »kun lidt«. Dette synes ganske rimeligt, da disse tre svarkategorier kan opfattes som forskellige udtryk for en manglende politisk interesse.

Da formålet med en sammenligning mellem de unge og de voksne er at belyse, i hvilket omfang den subjektive politiske interesse kan være grundlagt i ungdomsårene, vil det for det første være relevant at undersøge, hvordan den subjektive politiske interesse varierer inden for forskellige aldersgrupper. Umiddelbart peger tallene i tabel 2 måske på, at der er en vis sammenhæng mellem alder og subjektiv politisk interesse, således at interessen er stigende med stigende alder. Det skal dog bemærkes, at de talmæssige forskelle ikke er ret store, og en korrelationskoefficient på .08 viser da også, at sammenhængen ikke er særlig kraftig¹³). Denne iagttagelse indebærer, at der næppe er nogen fremher-

12. Jeg vil gerne takke professor Ole Borre for tilladelse til at anvende det pågældende data-materiale.

13. Sammenhængen mellem alder og subjektiv politisk interesse er signifikant på et niveau, der er bedre end .001. Derimod er den tilsvarende sammenhæng beregnet på grundlag af august-tallene ikke signifikant på dette niveau. Hvad de øvrige sammenhænge i tabel 2 angår, kan det oplyses, at de alle er signifikante på et niveau, der er bedre end .001. Det kan endelig tilføjes, at de angivne korrelationskoefficienter i denne fremstilling er gamma-korrelationskoefficienter. Gamma kan variere mellem -1 og +1, men er her opgivet uden fortegn. Se iøvrigt om gamma, Ottar Hellevik, *Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap*, Universitetsforlaget, Oslo, 1971, pp. 206-15.

Tabel 2. Vælgernes subjektive politiske interesse fordelt på alder, køn, skoleuddannelse og social status, oktober 1971. Pct.

Vil De sige, at De selv er meget interesseret i politik, noget, eller kun lidt interesseret i politik?	Alder					Køn	Skoleuddannelse		Social status					
	21-24	25-29	30-39	40-49	50-59		60-	Kvinder	Mænd	Uden eksamen	Med eksamen	Over-klasse	Middel-klasse	Faglærte arb.
Meget Noget Kun lidt, ved ikke uoplyst	12.3	7.0	11.7	12.8	15.1	19.4	8.9	19.0	11.9	22.2	13.3	17.7	10.4	10.9
	36.8	46.2	51.0	51.0	47.9	37.3	41.1	49.8	43.0	55.2	64.4	49.3	41.7	43.7
	50.9	46.8	37.4	36.2	37.0	43.3	49.9	31.2	45.0	22.6	22.2	33.0	47.8	45.4
I alt	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	99.9	100.0	99.9	100.0	99.9	100.0	99.9	100.0
N	106	158	257	243	219	319	661	638	1057	239	45	440	345	359
Gamma korrelationskoefficient	.08						.35			.40	.19			

Tabel 3. De unge subjektive politiske interesse fordelt på klassetrin, køn, placering i skolen og social status. Pct.

Interesserer du dig for politik?	Klassetrin			Køn		Placering i skolen		Social status			
	7.	8.	9.	Piger	Drenge	Almen	Real	Over-klasse	Middel-klasse	Faglærte arb.	Ufagl. arb.
Ja, meget	1.6	3.5	5.0	2.1	5.1	1.1	6.9	8.6	3.2	3.7	1.9
Ja, lidt	40.5	52.1	51.5	46.1	51.6	46.0	56.6	60.5	50.1	48.2	41.3
Nej, ved ikke uoplyst	57.9	44.3	43.5	51.8	43.3	52.9	36.5	30.8	46.6	48.1	56.8
I alt	100.0	99.9	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	99.9	99.9	100.0	100.0
N	506	706	678	983	905	626	758	185	716	514	424
Gamma korrelationskoefficient	.18			.18		.35		.19			

skende tendens til, at den subjektive politiske interesse udvikler sig gennem livsforløbet. Tallene sandsynliggør snarere, at den subjektive politiske interesse i de fleste tilfælde er grundlagt i en tidlig alder.

Det påpeges ofte, at kvinder deltager mindre i politik end mænd, at der f. eks. er forholdsvis færre kvinder end mænd, der opstiller ved folketingsvalgene og indtager ledende poster i partier og organisationer. Når den enkeltes politiske interesse anskues som en ressource, der har betydning for den pågældendes politiske aktivitet, vil det være relevant at undersøge, om kvinders lavere grad af politisk deltagelse kan skyldes, at de føler sig mindre interesserede i politik end mænd. Det fremgår af tallene i tabel 2, at mænd gennemgående føler sig mere politisk interesserede end kvinder her i landet. Forskellen i tallene er her ganske markante, og korrelationskoefficienten på .35 viser også, at der er tale om en kraftig sammenhæng. Man kan med andre ord konstatere, at der er forskel i kønsrollerne m. h. t. subjektiv politisk interesse, og jeg skal siden vende tilbage til spørgsmålet, om denne forskel allerede er etableret blandt de 13-16 årige.

Gennem årtier har den danske folkeskoles struktur været præget af, at eleverne efter nogle år er blevet delt i 2 afdelinger eller linier, således at eleverne i den ene afdeling stiledes mod en eksamen (mellemskole-, real- eller videre mod studentereksamen), medens eleverne i den anden afdeling kunne forlade skolen på et tidligere tidspunkt og søge ud i det praktiske erhvervsliv. En tilsvarende deling blev endnu i 1973 foretaget efter 7. klasse i de mere teoretisk orienterede realklasser og de mere praktisk orienterede almenklasser. Med henblik på en senere sammenligning med de unge, kan det være relevant at undersøge, i hvilket omfang de voksnes skoleuddannelse har betydning for deres subjektive politiske interesse. Selektionen af eleverne og skolens påvirkning af eleverne i de to afdelinger vil sandsynligvis stimulere den politiske interesse på forskellig måde, således at eleverne i den mere teoretisk eksamensafdeling i højere grad udvikler en politisk interesse. For de 13-16 årige, der ikke har stemmeret, og som har et mere indirekte forhold til den politiske virkelighed, vil politiske spørgsmål netop have en vis teoretisk karakter. Af tallene i tabel 2 ses det, at den subjektive politiske interesse er større blandt de vælgere, der forlod skolesystemet med en eksamen, end blandt de vælgere, der forlod skolesystemet uden nogen eksamen. Korrelationskoefficienten på .40 viser, at sammenhængen mellem skoleuddannelse og subjektiv politisk interesse er temmelig kraftig.

Om skolegangen er afsluttet med eller uden eksamen vil blandt andre forhold være af betydning for den enkelte vælgers livsstilling, indkomst og hele placering i samfundet. Som et mere samlet mål for den enkeltes samfundsmæssige placering kan man imidlertid anvende den pågældendes sociale status, idet denne har vist sig at være forbundet med en lang række forhold som livsvilkår, holdnin-

ger og normer¹⁴). Sammenlignes tallene i tabel 2 for de forskellige statusgrupper, viser det sig, at den subjektive politiske interesse stort set er faldende med faldende social status. Selvom der er visse afvigelser fra et helt entydigt mønster, og selv om nogle af de talmæssige forskelle ikke er store, viser en korrelationskoefficient på .19 dog, at sammenhængen har en vis styrke.

Sammenfattende kan det således konstateres, at de sociale forskelle m.h.t. vælgernes subjektive politiske interesse er størst, hvad angår køn og skoleuddannelse, og noget mindre udtalte, hvad angår social status, samtidig med at de aldersmæssige forskelle er meget små. Jeg skal herefter vende mig til spørgsmålet, om disse sociale forskelle allerede kan være grundlagt i 13-16 års alderen.

Med henblik på en beskrivelse af sociale forskelle i de unges subjektive politiske interesse og en sammenligning mellem de unge og de voksne er der i tabel 3 foretaget en krydstabulering mellem de unges subjektive politiske interesse og baggrundsvariable, der kan sammenlignes med de anvendte i tabel 2.

Det fremgår af tallene i tabel 3, at den subjektive politiske interesse blandt de 13-16 årige er stigende med stigende alder, dvs. med højere klassetrin¹⁵). Udviklingen i de unges politiske interesse synes navnlig at ske fra det 7. til det 8. klassetrin, idet der her sker klare ændringer i tallene. Derimod er de talmæssige forskelle ikke store mellem 8. og 9. klassetrin. Korrelationskoefficienten på .18 viser imidlertid, at sammenhængen mellem alder og subjektiv politisk interesse er stærkere blandt de unge end blandt vælgerne, hvor korrelationskoefficienten var .08. Man kan med andre ord sige, at medens en følelse af politisk interesse er i udvikling i ungdomsårene, ændrer denne følelse sig tilsvarende mindre senere i livet.

Hvad angår sammenhængen mellem køn og subjektiv politisk interesse, ses det af tallene i tabel 3, at de drenge, der er inddraget i undersøgelsen, erklærer

14. Bente Ørum, *Social baggrund, intellektuelt niveau og placering i skolesystemet*, Socialforskningsinstituttets studie nr. 20, København, 1971, p. 31.

Med henblik på at anvende den samme statuskode for vælgerne og de 13-16 årige, er Socialforskningsinstituttets statuskode her anvendt i en modificeret udgave, fordi det viste sig umuligt at få skoleeleverne til præcist at angive, hvor mange underordnede deres forældre evt. havde. For at lette fortolkningen af statusinddelingen har jeg givet de 4 statuslag en mere forståelig betegnelse. *Overklasse* svarer således til statuslag I (større selvstændige erhvervsdrivende, topfunktionærer og akademikere), *middelklasse* svarer til statuslag II og III (mindre selvstændige erhvervsdrivende, gårdejere og funktionærer uden rutinepræget arbejde), *faglærte arbejdere* svarer til statuslag IV og omfatter også HK-uddannet kontorpersonale m.v. med funktionærstatus, og *ufaglærte arbejdere* svarer til statuslag V, jvf. kodeinstruksen i Erik Jørgen Hansen, *Ungdom og uddannelse*, Socialforskningsinstituttets publikationer nr. 47, København, 1971, pp. 196-199.

15. Alder udtrykt i antal år og klassetrin er i det væsentlige sammenfaldende, således at 7. klassetrin svarer til de 13-14 årige, 8. klassetrin til de 14-15 årige og 9. klassetrin til de 15-16 årige. Da oplysningerne blev indsamlet klassevis, og da klassetrin er et ganske godt udtryk for den grad af personlig udvikling, som der hentydes til med ordet »alder«, vil jeg i den fortsatte analyse anvende klassetrin som indikator for de unges alder.

Aldersfordelingen blandt undersøgelsens unge er iøvrigt således: 242 13-årige, 525 14-årige, 715 15-årige, 19 17-årige og 3 18-årige. Desuden mangler oplysninger om alder for 4 af de unge.

Det kan endeligt oplyses, at alle de viste sammenhænge i tabel 3 er signifikante på et niveau, der er bedre end .001.

at være mere politisk interesseret end pigerne. Korrelationskoefficienten på .18 viser dog, at kønsforskellene ikke er nær så udprægede blandt de unge i 13-16 års alderen som blandt vælgerne, hvor korrelationskoefficienten var .35. Selvom forskelle i kønsrollerne m.h.t. subjektiv politisk interesse i et vist omfang er etableret allerede i ungdomsårene, peger disse korrelationskoefficienter på, at kvinderne senere i livet kommer ud for sociale påvirkninger, som stimulerer den politiske interesse i langt ringere omfang end de påvirkninger, som mændene kommer ud for. Denne tolkning er i overensstemmelse med, at det traditionelle kønsrollemønster i højere grad henviser kvinderne til familiemæssige forpligtelser som pasning af hjemmet og børnene, medens manden i højere grad tager sig af de mere udadvendte aktiviteter som arbejde, deltagelse i foreningsarbejde m.v. En anden tolkning ville naturligvis være, at der er tale om generationsforskelle, således at de unge kvinder i dag er mindre domineret af det traditionelle kønsrollemønster end de ældre kvinder. Denne tolkning finder imidlertid ikke støtte, hvis man analyserer de voksne kvinders subjektive politiske interesse en smule nærmere. Kontrollerer man nemlig sammenhængen mellem subjektiv politisk interesse og køn for alder, viser det sig, at kønsforskellene stort set bliver mindre med stigende alder¹⁶). Dette resultat bekræfter på den ene side, at den politiske interesse er i kraftig udvikling hos de unge frem til 20-årsalderen. På den anden side nuanceres det oven for omtalte resultat, at den subjektive politiske interesse ikke ændrer sig væsentligt senere i livet. Dette gælder åbenbart først og fremmest for mændene, medens kvinderne igennem livsforløbet udvikler en følelse af interesse for politik.

I tabel 3 er eleverne på 8. og 9. klassertin opdelt efter deres placering i sko-

16. Procenttallene for »meget« interesseret i politik, ser da således ud for kvinder og mænd i de forskellige aldersgrupper:

	<i>Kvinder</i>	<i>Mænd</i>
21-24	2.1 %	20.3 %
25-29	2.6 %	11.2 %
30-39	3.9 %	19.4 %
40-49	7.9 %	18.1 %
50-59	9.9 %	20.4 %
60-	17.5 %	21.9 %

Medens der med andre ord er ca. 20 % af mændene i alle aldersgrupper – bortset fra de 25-29 årige – der erklærer at være meget interesseret i politik, er de tilsvarende procenttal for kvinder jævnt stigende med stigende alder. Dette kan ikke dokumentere, at der skulle være tale om en generationsforskel af den omtalte karakter mellem yngre og ældre kvinder m. h. t. subjektiv politisk interesse. Tallene viser snarere, at der kan være tale om et samspil mellem de traditionelle kønsrollenormer og de faktiske familiemæssige forpligtelser. Når den subjektive politiske interesse falder for mændenes vedkommende i aldersgruppen 25-29 år, kan baggrunden for dette være, at mange netop stifter hjem og får børn i denne alder. De nye og forøgede familiemæssige forpligtelser kan meget vel indebære, at hverken mand eller hustru har »overskud« af tid, kræfter og andre ressourcer til noget politisk engagement. I følge de traditionelle kønsrollenormer vil de familiemæssige forpligtelser i de følgende år først og fremmest påhvile kvinderne. Efter de første års etableringsfase vil mændene derfor hurtigt igen få overskud til at interessere sig for politik, medens kvindernes frigørelse fra de familiemæssige forpligtelser er en mere langvarig proces, således at kvinder faktisk først får mulighed for at interessere sig for politik, når børnene er blevet voksne.

len i enten real- eller almenklasserne. Det fremgår af tallene, at eleverne i de mere teoretiske orienterede realklasser erklærer at være mere interesserede i end eleverne i de mere praktisk orienterede almenklasser. De talmæssige forskelle er her meget klare, og korrelationskoefficienten er med .35 på samme niveau som ved sammenhængen mellem vælernes skoleuddannelse og deres subjektive politiske interesse. De forskelle, som blev fundet m.h.t. subjektiv politisk interesse blandt vælgere med forskellig skolebaggrund, kan derfor med rimelig sikkerhed spores tilbage til ungdomsårene.

Ser man endelig på de unges sociale baggrund m.h.t. forældrenes sociale status¹⁷), viser der sig blandt de unge den samme sammenhæng som blandt vælgerne, idet de unge fra de højere statuslag erklærer at være mere interesserede i politik end de unge fra de lavere statuslag. Korrelationskoefficienten på .19 er på samme niveau som ved sammenhængen blandt vælernes sociale status og deres subjektive politiske interesse. Dette er imidlertid ikke et tilstrækkeligt grundlag for en konklusion om, at de statusmæssige forskelle i de voksne vælgers subjektive politiske interesse er grundlagt allerede gennem ungdomsårene. Forudsætningen for en sådan konklusion ville være, at vælgerne har akkurat den samme statusmæssige placering som deres forældre. Denne forudsætning er ikke realistisk. Når der kan konstateres statusmæssige forskelle blandt vælgerne m.h.t. subjektiv politisk interesse, kan det derfor enten skyldes, at påvirkningen fra forældremiljøet holder sig senere i livet, eller at vælgerne tilegner sig de normer m.h.t. indstilling til politik, som er fremherskende i de sociale statuslag, som de bevæger sig op eller ned i. Man må derfor sige, at det ud fra det foreliggende materiale er vanskeligt at afgøre, i hvilket omfang de statusmæssige forskelle i befolkningens politiske interesse er etableret allerede gennem ungdomsårene¹⁸).

Sammenfattende kan det nu m.h.t. sociale forskelle i de unges subjektive politiske interesse siges, (1) at den subjektive politiske interesse er stigende med stigende alder blandt de 13-16 årige, (2) at drenge erklærer at være mere interesserede i politik end piger, (3) at den subjektive politiske interesse er større blandt eleverne i realklasserne end blandt eleverne i almenklasserne, og (4) at de unge fra de højere statuslag erklærer at være mere interesserede i politik end de unge fra lavere statuslag.

Dertil kommer, at man ud fra sammenligningen af de unge og de voksne kan sige, at hypotesen om, at det er en fremherskende tendens i vort samfund, at de sociale forskelle i befolkningens politiske interesse grundlægges og opret-

17. Social status er for de unge målt på den måde, at de er blevet spurgt om deres forældres stilling. Som hovedregel er faderens stilling blevet anvendt som grundlag for statuskodningen. Kun hvor faderens stilling ikke er oplyst, er moderens stilling anvendt, hvor denne er oplyst. Social status har ikke kunnet kodes for 57 af de unge.

18. Social status adskiller sig netop fra køn og skoleuddannelse derved, at den statusmæssige placering kan skifte igennem livsforløbet. Dette forhold vanskeliggør i væsentlig grad forsøg på en mere detaljeret analyse.

holdes gennem ungdomsårene, i vid udstrækning viser sig holdbar. Der er dog visse nuancer m.h.t. styrke og omfang af denne tidligere etablering. De sociale forskelle blandt vælgerne m.h.t. deres subjektive politiske interesse er mest udpræget, hvad angår køn og skolebaggrund. Medens de kønsmæssige forskelle kun i et vist omfang kan siges at være etableret i 13-16 årsalderen, sætter delingen af eleverne i folkeskolen i en teoretisk og eksamensorienteret afdeling og en mere praktisk afdeling uden afslutning med eksamen et ret klart skel mellem de unge m.h.t. deres subjektive politiske interesse, og dette skel holder sig senere i livet. De statusmæssige forskelle er derimod mindre udprægede m.h.t. vælgernes subjektive politiske interesse, og på det foreliggende grundlag er det vanskeligt at afgøre, i hvilket omfang disse forskelle er blevet etableret allerede gennem ungdomsårene.

6. *Subjektiv politisk interesse og politisk relevant adfærd*

Jeg valgte indledningsvis at anskue den enkeltes politiske interesse som en motivationsressource for politisk deltagelse, og ud fra denne synsvinkel må man antage, at der er en høj grad af sammenhæng mellem den politiske interesse og de politiske adfærdsformer, der er relevante for en given aldersgruppe. Selvom de unge i 13-16 årsalderen ikke har valgt og som oftest ikke deltager i de politiske organisationers arbejde¹⁹), kan visse former for adfærd meget vel betegnes som politisk relevant for denne aldersgruppe, skønt der ikke er tale om politisk deltagelse, der tilsigter at øve indflydelse på de politiske beslutninger. sådanne politisk relevante former for adfærd vil bl.a. omfatte politiske diskussioner og politisk informationssøgning gennem aviser og fjernsyn.

Man kan derfor antage, at der er en positiv sammenhæng mellem de unges subjektive politiske interesse og det omfang, hvori de unge diskuterer politik med deres kammerater, taler om politik i hjemmet, læser om politik i aviserne og følger politisk relevante udsendelser i fjernsynet, som det fremgår af tallene i tabel 4²⁰), bliver denne antagelse i høj grad bekræftet. Det gælder uden undtagelse, at procenttallene for manglende politisk adfærd falder markant, når man bevæger sig til højre i tabellen, dvs. når den subjektive politiske interesse forøges. På tilsvarende måde gælder det, at procenttallene for den mest politisk betonedede adfærd stiger klart, når man bevæger sig til højre i tabellen. Korrelationskoefficienterne viser også, at der er tale om meget kraftige sammenhænge: .75 for politiske diskussioner med kammerater, .79 for politiske samtaler i hjem-

19. Mindre end 1 % af de 13-16 årige i vort materiale angav at være medlem af en politisk ungdomsforening og kun 4 % kunne tænke sig et sådant medlemskab. 14.1 % af de unge oplyste, at de havde deltaget i en politisk demonstration og 17.6 % erklærede, at de godt kunne tænke sig at deltage i en politisk demonstration.

20. Det kan oplyses, at alle de viste sammenhænge i tabel 4 er signifikante på et niveau, der er bedre end .001.

met, .59 for politiske emner i aviserne og .48 for politiske udsendelser i fjernsynet. Korrelationskoefficienter i denne størrelsesorden bekræfter det frugtbare i den omtalte ressourcebetragtning. En følelse af, at politik er interessant, er i meget høj grad forbundet med politisk relevante former for adfærd blandt de unge.

Tabel 4. Politiske diskussioner og politisk informationssøgning fordelt efter subjektiv politisk interesse. Pct.

	Interesserer du dig for politik?			
	Nej, ved ikke uoplyst	Ja, lidt	Ja, meget	I alt
<i>Diskuterer du politik med dine kammerater?</i>				
Nej, aldrig ved ikke, uoplyst	63.5	18.8	7.5	39.7
Ja, undertiden	34.9	74.9	37.3	54.5
Ja, ofte	1.7	6.3	55.2	5.8
<i>Taler du om politik med dem derhjemme?</i>				
Nej, aldrig ved ikke, uoplyst	60.9	14.1	3.0	36.0
Ja, undertiden	35.8	67.4	26.9	50.9
Ja, ofte	3.2	18.5	70.1	13.1
<i>Hvad kan du bedst li' at læse i avisen?</i>				
Intet politisk emne	70.9	41.2	10.4	54.3
Et politisk emne	26.2	43.1	28.4	34.5
To politiske emner	2.8	13.4	40.3	9.3
Tre politiske emner	0.1	2.3	20.9	1.9
<i>Hvad kan du bedst li' at se i fjernsynet?</i>				
Ingen politiske udsendelser	69.0	47.7	10.4	56.6
En politisk udsendelse	27.7	41.6	41.8	35.0
To politiske udsendelser	3.2	9.1	35.8	7.2
Tre politiske udsendelser	0.0	1.5	11.9	1.2
N	901	922	67	1890

7. Index for politisk interesse

En mere anvendelig operationalisering af de unges politiske interesse vil kunne drage fordel af, at de unges subjektive politiske interesse er så nært forbundet med disse adfærdsformer. Vejledende for konstruktionen af et mere samlet mål for de unges politiske interesse – et interesseindex – har dels været at supplere de unges egen vurdering med *flere oplysninger*, og dels at disse oplysninger vedrører de unges *adfærd*.

De omtalte operationaliseringsproblemer bestod både af et reliabilitetsproblem, fordi flere målinger ikke nødvendigvis gav samme måleresultat, og af et

validitetsproblem, fordi de unge muligvis svarede noget andet end det, der var udtryk for deres egen opfattelse.

Reliabilitetsproblemet vil i vidt omfang kunne afhjælpes, hvis måleresultaterne baseres på flere oplysninger. Det hensigtsmæssige i at inddrage flere oplysninger begrundes naturligvis med den usikkerhed, som knytter sig til en indikator, der bygger på besvarelsen af et enkelt spørgsmål. En kombination af svarene på flere spørgsmål vil derimod kunne reducere usikkerheden, fordi en given placering af de unge på et index for politisk interesse kommer til at hvile på flere forskellige informationer om de unges forhold til politik.

Validitetsproblemet kan afhjælpes, hvis det er muligt at korrigere for de påvirkninger, der får de unge til at svare noget andet end det, der rent faktisk svarer til deres egen opfattelse af, hvor interessant politik er. Her bliver ønsket om oplysninger om de unges adfærd relevant, fordi sammenblandingen af tingene, som de er, og som de burde være, formodentlig vil være mindre, når de unge bedes om at fortælle om deres »ydre« adfærd, end når de bedes om at fortælle om deres »indre« holdninger.

Med dette udgangspunkt er et *index for politisk interesse* sammensat ud fra besvarelsen af 5 spørgsmål således, at de unge ved indexberegningen har fået tildelt værdien 1, når de (1) undertiden eller ofte diskuterer politik med deres kammerater, (2) undertiden eller ofte taler om politik i hjemmet, (3) følger 2 eller 3 politisk relevante emneområder i aviserne, (4) følger 2 eller 3 politisk relevante udsendelser i fjernsynet, og (5) erklærer at være meget interesseret i politik. På denne måde vil de mest politisk interesserede, der svarer som angivet på alle 5 spørgsmål, få værdien 5, medens de unge, der overhovedet ikke svarer som angivet på et eneste af disse spørgsmål, får værdien 0.

I stedet for at angive procenttal for hver enkelt af indexets talværdier for de forskellige kategorier af unge, kan man udregne en samlet gennemsnitsværdi for hver af disse kategorier. Dette er gjort i tabel 5, og tallene i denne tabel viser stort set de samme sociale forskelle i den politiske interesse blandt de 13-16 årige, som da subjektiv politisk interesse blev anvendt som operationalisering. Medens spredningen og tendensen i gennemsnitsværdierne er ganske klare for klassetrin, placering i skolen og social status, ses det imidlertid, at der kun er ringe forskel i gennemsnitsværdierne for piger og drenge. Ved en nærmere undersøgelse viser det sig, at medens sammenhængen mellem index for politisk interesse og klassetrin, placering i skolen og social status er signifikante på et niveau, der er bedre end .001, er dette ikke tilfældet for sammenhængen mellem dette index og køn²¹). Når dette index anvendes som udtryk for de unges politiske interesse, forsvinder den kønsforskelle, som blev konstateret m. h. t. *subjektiv* politisk interesse. Der er med andre ord forholdsvis flere drenge end

21. Signifikansen for denne sammenhæng mellem køn og index for politisk interesse er så dårlig som .2566.

piger, der erklærer at være noget eller meget interesserede i politik, selv om dette ikke svarer til deres adfærd på områder, der kan siges at være politisk relevante. Dette tyder på, at de unge oplever forskellige forventninger eller normer rettet mod sig: drenge føler i højere grad end piger, at de *bør* interessere sig for politik!

Tabel 5. Gennemsnitsværdier for index for politisk interesse for klassetrin, køn, placering i skolen og social status

<i>Klassetrin</i>	
7.	1.14
8.	1.50
9.	1.69
<i>Køn</i>	
Piger	1.44
Drenge	1.50
<i>Placering i skolen</i>	
Almen	1.27
Real	1.86
<i>Social status</i>	
Overklasse	1.97
Middelklasse	1.54
Faglærte arbejdere	1.46
Ufaglærte arbejdere	1.18
Samlet gennemsnit	1.47

8. Social status, placering i skolen og politisk interesse

Politisk socialisering kan anskues som en proces, hvorigennem personer – navnlig børn og unge – udvikler politiske orienteringer og adfærdsmønstre²²). Det er nu blevet påvist, at den politiske interesse udvikler sig væsentligt igennem slutningen af teen-age årene, og i hvert fald for mændenes vedkommende i 20-års alderen har nået et niveau, der ikke ændres meget senere i livet. Det er desuden blevet påvist, at vælgernes politiske interesse varierer med *skolebaggrund* og i noget mindre omfang med *social status*, og at disse sociale forskelle i forskelligt omfang er grundlagt allerede i 13–16 årsalderen. Det er nu hensigten at undersøge samspillet mellem disse faktorer m.h.t. udviklingen af en politisk interesse blandt de unge.

På den ene side er det jo velkendt, at de unges sociale status baggrund ikke er uden betydning for, om de unge kommer i real-afdelingen efter 7. klasse. Selvom elevernes intelligens afgjort spiller en rolle ved denne deling, har også den sociale baggrund stor betydning. Blandt elever med samme intelligensniveau kommer der således forholdsvis flere elever fra de højeste statuslag i

22. David Easton & Jack Dennis, *Children in the Political System: Origins of Political Legitimacy*, McGraw-Hill, New York, 1969, p. 7.

realafdelingen²³). Spørgsmålet er derfor, om den konstaterede sammenhæng mellem placering i skolen og politisk interesse blot er udtryk for, at realklasse-eleverne i stort omfang kommer fra højstatusfamilier, eller om de unges placering i skolen har en selvstændig betydning for udviklingen af deres politiske interesse.

På den anden side kan det antages, at såvel de unges sociale status baggrund som deres placering i skolen har betydning for den måde, hvorpå de unge påvirkes og stimuleres politisk. Hvad placeringen i skolen angår, vil de unges omgivelser – lærere, forældre og andre – utvivlsomt forvente, at eleverne i realklasserne har større mulighed for og måske ønske om at forstå de politiske og samfundsmæssige problemer. Man kan derfor forestille sig en selvforstærkende proces, hvor de unge i de teoretisk orienterede realklasser og de mere praktisk orienterede almenklasser påvirkes forskelligt både m.h.t. information om politik og m.h.t. stimulering i retning af politisk interesse og deltagelse. Hvad elevernes sociale status baggrund angår, kan noget tilsvarende antages at gøre sig gældende, idet forældrenes sociale status har vist sig at være forbundet med en lang række forhold som livsvilkår, holdninger og normer²⁴). Spørgsmålet er derfor ud fra denne synsvinkel, om det er skolen eller forældremiljøet, der har den største indflydelse på de unge m.h.t. udvikling af deres politiske interesse.

Jeg har i tabel 6 forsøgt at få svar på disse spørgsmål ved at beregne gennemsnitsværdien for politisk interesse blandt eleverne i real- og almenklasserne på 8. og 9. klassetrin og samtidigt opdele de unge inden for de to undervisningslinier efter deres forældres sociale status.

Tabel 6. Gennemsnitsværdier for index for politisk interesse blandt elever i real- og almenklasser – fordelt på social status

	Placering i skolen		Samlet gennemsnit
	Almen	Real	
<i>Social status</i>			
Overklasse	(1.23)	2.22	2.12
Middelklasse	1.35	1.78	1.62
Faglærte arbejdere	1.36	1.85	1.59
Ufaglærte arbejdere	1.09	1.69	1.30
Samlet gennemsnit	1.27	1.86	1.59

() angiver, at beregningen er foretaget på grundlag af mindre end 20 elever

Af tallene i tabel 6 fremgår det for det første, at den almindelige tendens til, at den politiske interesse stiger med højere social status, klart gør sig gældende blandt realklasseeleverne. Denne tendens er derimod mindre udtalt blandt almenklasseeleverne, hvor tallene blot viser, at den politiske interesse er mindre

23. Bente Ørum, *op. cit.*, pp. 52–57, og bilagstabellerne 32 og 34.

24. *Ibid.*, p. 31.

blandt de unge, hvis forældre er ufaglærte arbejdere. For det andet ses det af tallene i tabel 6, at realklasseeleverne på et hvilket som helst statusniveau er mere politisk interesserede end eleverne i almenklasserne. Endelig fremgår betydningen af den skolemæssige placering ved, at lavstatus eleverne i realklasserne som gennemsnit er mere politisk interesserede end middelklasseeleverne i almenklasserne (1.69 over for 1.35).

Man kan derfor besvare de stillede spørgsmål på den måde, at både elevernes placering i skolen og deres sociale status baggrund spiller en selvstændig rolle for udviklingen af de unges politiske interesse. Med højere social status forøges den politiske interesse imidlertid væsentligt stærkere blandt realklasseeleverne end blandt eleverne i almenklasserne, og blandt højstatus eleverne i realafdelingen finder man det samlede resultat af den dobbelte påvirkning fra forældremiljø og skole i retning af større politisk interesse. Hvad endelig angår de to faktorer relative betydning, synes det klarlagt, at den skolemæssige placering i denne aldersgruppe er langt stærkere end forældremiljøets.

Da den skolemæssige placering åbenbart har så stor betydning for de unges udvikling af en politisk interesse, vil jeg til slut søge at afklare, hvordan forskellen mellem realklasse- og almenklasseeleverne m.h.t. politisk interesse opstår.

Det mest nærliggende svar på dette spørgsmål vil naturligvis være, at eleverne i realafdelingen lærer mere om politiske forhold, og at den større viden og information om politik er forbundet med en større interesse for politik.

De unge, der blev inddraget i undersøgelsen, blev også stillet over for en række spørgsmål, der skulle vise, i hvilket omfang de unge i 13-16 årsalderen har viden om politiske forhold. På grundlag af svarene på disse spørgsmål er opbygget et index, der angiver elevernes politiske informationsniveau²⁵).

Som man kunne forvente, viser det sig, at der er en klar sammenhæng mellem de unges politiske informationsniveau og deres skolemæssige placering, idet realklasseeleverne er væsentligt bedre politisk informerede end almenklasseeleverne²⁶).

I tabel 7 er gennemsnitsværdierne for politisk interesse beregnet blandt eleverne i real- og almenklasserne og samtidig er eleverne opdelt efter deres poli-

25. Det politiske informationsindex er opbygget på grundlag af de unges svar på disse 5 spørgsmål: (1) Hvem er borgmester i Århus/Nykøbing? (2) Nævn fem lande, der i dag er medlem af fællesmarkedet? (3) Hvilket parti er det største i Danmark? (4) Hvilke partier er medlem af folketinget? og (5) Hvem er Danmarks undervisningsminister?

De unge har ved indexberegningen fået tildelt værdien 1, når de besvarede et spørgsmål korrekt. P. g. a. Fremskridtspartiets store Galluptal i foråret 1973, og det tvetydige ved udtrykket »største parti« (i folketinget eller i Galluptallene?) blev Fremskridtspartiet også accepteret som et korrekt svar ved spørgsmål 3, og der blev kun krævet tre ud af de dengang fem partier i folketinget ved spørgsmål 4. De mest velinformerede unge kunne altså få værdien 5, medens de unge, der ikke kunne svare rigtigt på et eneste af spørgsmålene, fik værdien 0. I tabel 7 omfatter »lavt« informationsniveau værdierne 0 og 1, »middel« værdierne 2 og 3 og »højt« værdierne 4 og 5.

26. Korrelationskoefficienten (gamma) er .64.

tiske informationsniveau. Det ses af tallene, at det er korrekt, at den politiske interesse stiger med stigende information om politik. Dette gælder både for realklasse- og almenklasseeleverne. Det ses imidlertid også, at hvad angår udviklingen af elevernes politiske interesse, har elevernes placering i skolen ikke alene betydning på grund af en forskellig indlæring af politisk viden. Det fremgår af tallene, at på ethvert niveau for politisk information er eleverne i realklasserne mere politisk interesserede end eleverne i almenklasserne. Selvom man holder det politiske informationsniveau konstant, er der alligevel forskel mellem eleverne på de to undervisningslinier. Dette tyder på, at den skolemæssige placering betyder noget udover indlæring af politisk viden²⁷).

Dette kan være udtryk for de holdningsforskelle, som har betydning for delingen af de unge efter 7. klasse²⁸), men det kan også være udtryk for at hele skolemiljøet – omgangs- og kommunikationsformer mellem elever og lærere, opbygningen af særlige normer og værdier m.v. – har betydning, således at eleverne i realklasserne i højere grad end eleverne i almenklasserne stimuleres til at få interesse for politik. Der kan selvfølgelig også være tale om en kombination af selektionsgrundlaget og forskellige skolemiljøer i folkeskolens real- og almenafdelinger.

Tabel 7. Gennemsnitsværdier for index for politisk interesse blandt elever i real- og almenklasser – fordelt efter politisk informationsniveau

	Placering i skolen		Samlet gennemsnit
	Almen	Real	
<i>Politisk informationsniveau</i>			
Lavt	1.06	1.11	1.08
Middel	1.39	1.81	1.63
Højt	1.87	2.24	2.18
Samlet gennemsnit	1.27	1.86	1.59

9. Konklusion

Skal jeg afslutningsvis forsøge at sammenfatte de forskellige resultater, kan det for det første om omfanget af de unge politiske interesse i Danmark siges, at de unge sammenlignet med de voksne, der har valgt, er mindre interesserede

27. Man kunne eventuelt over for denne fortolkning af tallene i tabel 7 fremkomme med den indvending, at gennemsnitsværdierne for politisk interesse i realklasserne trækkes opad, fordi der er forholdsvis mange højstatus elever i disse klasser og disse højstatus elever – som det er blevet påvist – er mere politisk interesserede end lavstatus eleverne. Foretager man en partiel korrelationsanalyse, hvor index for politisk interesse er den afhængige variabel og placering i skolen, social status baggrund og politisk informationsniveau er forklaringsfaktorer, viser det sig imidlertid, at sammenhængen mellem index for politisk interesse og skolemæssig placering ikke bliver meget dårligere, når man foruden at kontrollere for politisk informationsniveau også kontrollerer for social status baggrund. Dette viser med andre ord, at det i høj grad er sandsynligt, at den skolemæssige placering betyder noget ud over politisk indlæring.

28. Se Bent Bøgh Andersen, *Aspekter af den »kulturelle« barriere mod uddannelsessøgning*, Socialforskningsinstituttets studie nr. 21, København, 1972.

i politik. Inddrages også andre forhold til karakteristik af de unges politiske interesse, kan man – på linie med svenske undersøgelser fra begyndelsen af 1970'erne²⁹) – sige, at de unge i 13–16 årsalderen gennemgående har ringe interesse for politik. F.eks. fremgår det af tabel 4, at over halvdelen af de unge, der blev inddraget i undersøgelsen, ikke nævnte politiske emneområder blandt de tre mest foretrukne emner i forbindelse med deres avislæsning eller de tre mest foretrukne udsendelser i fjernsynet, og yderligere en trediedel nævnte kun et enkelt politisk relevant emne. Det kan også nævnes, at medens 42.2 % af de unge i denne aldersgruppe tilkendegav, at de ville stemme, hvis de havde valgret, så vidste kun 24.1 %, hvilket parti de ville stemme på.

Samtidig skal det dog tilføjes, at der sker en markant udvikling af den politiske interesse igennem teen-ageårene. En sammenligning af tallene i vort materiale (tabel 3) med tallene fra vælgeradfærdsundersøgelsen (tabel 2) sandsynliggør, at der sker en meget kraftig forøgelse af den politiske interesse efter det 16. år, dvs. når mange af de unge forlader skolen og møder de politiske problemer mere direkte. I aldersgruppen 21–24 år har den politiske interesse hos mændene fundet et niveau, som stort set holder sig igennem de øvrige aldersgrupper, medens kvindernes politiske interesse er jævnt stigende med alderen.

For det andet er der blevet konstateret en række sociale forskelle i den politiske interesse blandt de unge. Resultatet af undersøgelsen er på dette punkt ganske sammenfaldende med resultaterne i den svenske undersøgelse³⁰), hvad angår alder, placering i skolen og social status baggrund. Disse resultater kan sammenfattes således: (1) jo ældre de unge bliver, desto større bliver deres politiske interesse, (2) elever fra udprægede teoretiske studieretninger er mere politisk interesserede end elever fra mere praktisk orienterede studieretninger, og (3) de unge fra de højere statuslag er mere politisk interesserede end de unge fra de lavere statuslag. Derimod er der en nuanceforskel mellem de svenske og danske resultater m.h.t. køn. Medens man ikke konstaterede kønsforskelle m.h.t. politisk interesse i den svenske undersøgelse, kan man om de danske drenge sige, at de i højere grad end de danske piger føler, at de *bør* interessere sig for politik. Denne følelse betyder dog ikke, at de danske drenge er mere politisk aktive end de danske piger.

Endelig kan det siges, at hypotesen om, at det er en fremherskende tendens i vort samfund, at de sociale forskelle i befolkningens politiske interesse grundlægges og opretholdes gennem ungdomsårene, i vid udstrækning viser sig holdbar. Mest udpræget viser denne tendens sig, hvad angår den skolemæssige placering i forbindelse med delingen af eleverne i en eksamensorienteret reallinie og en almenlinie, der ikke sigter mod nogen eksamen. Denne skolemæssige

29. Rune Persson & Anita Dahlgren, *Ungdommens fritid och samhällssyn*, Prisma, Stockholm, 1975, pp. 87–88, 98 og 105. Denne del af de svenske undersøgelser omfatter unge i aldersgruppen 15–18 år.

30. *Ibid.*, pp. 22 og 100–103.

placering resulterer i de kraftigste og mest varige forskelle i den politiske interesse. Det er således blevet påvist, at placeringen i skolen ikke alene har en selvstændig betydning for udviklingen af elevernes politiske interesse i aldersgruppen 13–16 år, men at den desuden har større betydning end elevernes statusmæssige baggrund. Hvad angår spørgsmålet om, hvordan den skolemæssige placering har betydning for udviklingen af elevernes politiske interesse, er det blevet sandsynliggjort, at det ikke er indlæringen af politisk viden, der er det mest afgørende. Årsagen skal snarere findes i de holdninger, der har haft betydning for delingen af eleverne efter 7. klasse og/eller i et forskelligt skolemiljø i de to afdelinger af folkeskolen.

I den nye folkeskolelov, der blev vedtaget af folketinget i juni 1975, hedder det i formålsparagraffen: »Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed og demokrati.« Spørgsmålet er, om den nye struktur – hvor man erstatter den traditionelle deling af eleverne med tilbudsfag og valgfag med kurser af forskelligt indhold – og det nye fag, samtidsorientering, vil bidrage til at *skabe* eller til at *nedbryde* sociale forskelle i de unge politiske interesse.